

Czynniki warunkujące przedsiębiorczość studentów Dolnego Śląska

Renata Brajer-Marczak, Anna Marciszewska

W artykule omówione zostały zagadnienia dotyczące czynników warunkujących przedsiębiorczość studentów Dolnego Śląska. Opracowanie opiera się na przeprowadzonych badaniach własnych wśród 400 młodych ludzi studiujących na terenie Wrocławia. Autorki na podstawie wyników badań próbują dokonać oceny postaw przedsiębiorczych badanych osób oraz wskazują na ich preferencje w odniesieniu do pracy zawodowej.

1. Wstęp

Podstawowym czynnikiem wzrostu aktywności gospodarczej państw jest niewątpliwie przedsiębiorczość, którą można definiować jako zbiór nowatorskich zachowań oparty na umiejętności dostrzegania potrzeb otoczenia i zdolności do wykorzystania nadarzających się okazji oraz poniesienia związanego z ich wdrożeniem ryzyka (Wyrzykowski 2007: 317). Jak zauważa T. Gruszecki, przedsiębiorczość stanowi pewien kompleks działań i predyspozycji konkretnego człowieka (Gruszecki 2002: 197). Z tego też powodu zarówno w publikacjach, jak i w praktyce te dwie kwestie utożsamia się ze sobą. W teorii ekonomii wyrażeniem „przedsiębiorca” określa się osobę, która jest kreatorem i organizatorem działalności gospodarczej, innowatorem, zdobywcą nowych rynków zbytu (Schumpeter 1960: 104). Istniejące w literaturze definicje przedsiębiorczości podzielić można na opisujące ją jako:

- cechę (np. T. Kotarbiński, T. Pszczołowski),
- funkcję (np. J.B. Say, J. Schumpeter, P. Drucker).

Definicje pierwszego typu koncentrują się na cechach danej osoby. Wyróżnia się tutaj wiele cech, zarówno wrodzonych, jak i nabytych. Wśród wrodzonych wymienia się: bystrość umysłu, inteligencję, energię, wrodzone przywództwo, odwagę w podejmowaniu trudnych i ryzykownych decyzji. Zdaniem M. Strużyckiego, cechy wrodzone mogą zostać wzmocnione przez naukę, a w sprzyjających warunkach mogą się również wykształcić u ludzi, którzy ich nie posiadają (Strużycki 2002: 110).

Przedsiębiorczość w ujęciu funkcjonalnym wyraża się w poszukiwaniu i zastosowaniu nowych idei lub technologii, w elastycznym dostosowaniu do zmian w otoczeniu, niekonwencjonalnym rozwiązywaniu problemów w celu

osiągnięcia sukcesu. Można zatem przyjąć, że przedsiębiorczość to zbiór zachowań, których celem jest tworzenie i realizowanie przedsięwzięć umożliwiających osiągnięcie określonych wartości w warunkach niepewności i ryzyka (Strużycki 2002: 111). P.F. Drucker stwierdza natomiast, że przedsiębiorczość nie jest ani nauką, ani sztuką. Jest praktyką, która ma naukową podstawę (Drucker 1992: 8). Różnorodność spojrzenia na przedsiębiorczość implikuje różnorodność czynników na nią wpływających. Najogólniej mówiąc, te czynniki tkwią w otoczeniu, jak i w samych osobach wchodzących w rolę przedsiębiorcy.

W celu ustalenia czynników warunkujących przedsiębiorczość studentów Dolnego Śląska autorki artykułu przeprowadziły na ten temat badania ankietowe. W opracowaniu uwaga skupiona została na analizie ich wyników. Przyjęto następującą hipotezę badawczą: młodzi ludzie studiujący na kierunkach ekonomicznych wrocławskich uczelni mają predyspozycje do zakładania i prowadzenia własnych firm. Ponadto w artykule podjęta została również próba oceny postaw przedsiębiorczych w odniesieniu do badanej grupy osób.

2. Charakterystyka badanej grupy

Badania przeprowadzone zostały na początku 2008 roku, na grupie losowo dobranych studentów studiów dziennych, kierunków ekonomicznych. Badani to studenci Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu oraz trzech wrocławskich szkół wyższych o charakterze niepublicznym. Wypełnienie ankiety miało charakter dobrowolny i w żaden sposób nie było powiązane z promocją czy oceną studentów. Metodą badań empirycznych poszukiwano odpowiedzi na pytanie, jakie czynniki wpływają na postawy przedsiębiorcze wśród młodych, studiujących ludzi na Dolnym Śląsku. W sumie przebadanych zostało 400 osób. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety¹, który zbudowany został z pięciu części ukierunkowanych na:

- a) metryczkę studenta,
- b) postawy wobec przedsiębiorczości,
- c) zachowania przedsiębiorcze,
- d) ocenę rynku pracy i klimatu wobec przedsiębiorczości,
- e) ocenę systemu edukacji w odniesieniu do kreowania postaw przedsiębiorczych.

Zadawane pytania miały charakter zamknięty z możliwością wyboru więcej niż jednej odpowiedzi. Nie było możliwości formułowania własnych odpowiedzi.

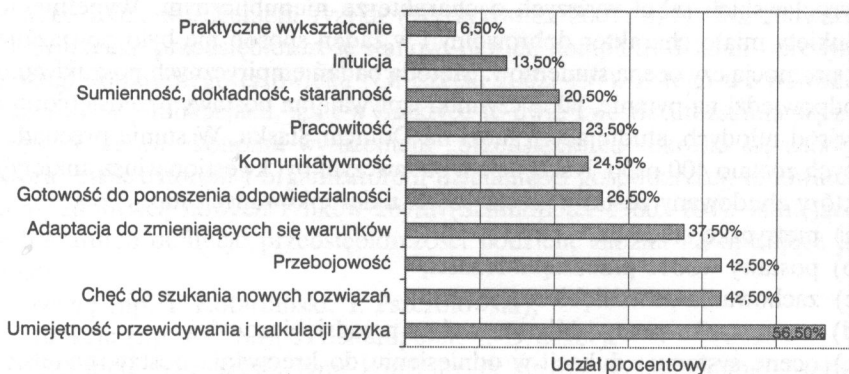
2.1. Metryczka badanych studentów

Przebadana populacja studentów składała się w 67% z kobiet i w 33% z mężczyzn. 57,5% badanej grupy stanowili studenci będący w połowie swojej ścieżki edukacyjnej na uczelni. Dominowały tu osoby z III roku studiów

licencjackich. Natomiast 42,5% studentów z omawianej grupy stanowiły osoby kończące studia w ciągu najbliższych 12 miesięcy. 68% badanej grupy zadeklarowało chęć zamieszkania po ukończeniu studiów w miejscowości powyżej 50 tys. osób. Badani odpowiadali także na pytanie dotyczące źródeł ich utrzymania; 41,5% potwierdziło całkowitą zależność od rodziców, 34% częściową zależność i tylko 24,5% całkowitą samodzielność w utrzymywaniu się. Ankieta zawierała także pytania dotyczące prowadzenia własnej działalności przez rodziców i okazało się, że 38,5% rodziców badanej grupy prowadzi obecnie własną firmę, 16,5% stwierdziło, że rodzice prowadzili swoje firmy, ale obecnie już ich nie prowadzą, a rodzice 45% respondentów nigdy nie prowadzili własnych firm. Ostatnie pytanie metryczki dotyczyło wskazania określenia najbardziej pasującego do studenta wypełniającego ankietę. W 60% badani studenci określili siebie jako „twardo stojących na ziemi”, 27% jako ryzykantów i zaledwie 13% stwierdziło, że nadal „buja w obłokach”.

2.2. Postawy wobec przedsiębiorczości

Pierwsze pytanie tej części ankiety dotyczyło cech, które zdaniem badanych studentów najlepiej opisują przedsiębiorczą osobę. Badani wybierali spośród 10 propozycji, mogli zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi. Rezultaty przedstawia rysunek nr 1.

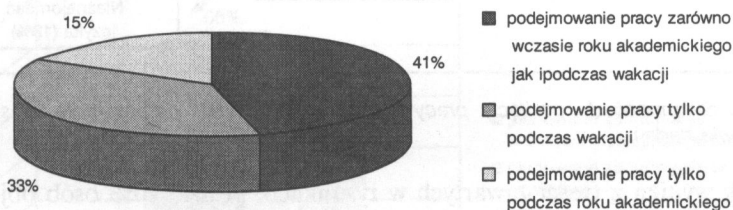

Rys. 1. Cechy opisujące przedsiębiorczość. Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Zatem według badanych, osoba przedsiębiorcza to taka, która umiejętnie przewiduje i kalkuluje ryzyko, posiada chęci do szukania nowych rozwiązań, jest przebojowa i kreatywna oraz potrafi dostosować się do zmieniających się warunków. Pozostałe cechy otrzymały poniżej 30% wskazań. Uzyskane podczas badania proporcje sugerować mogą, że widzenie osoby

przedsiębiorczej w oczach badanych jest mocno zbieżne z przedstawioną we wstępie artykułu definicją przedsiębiorcy.

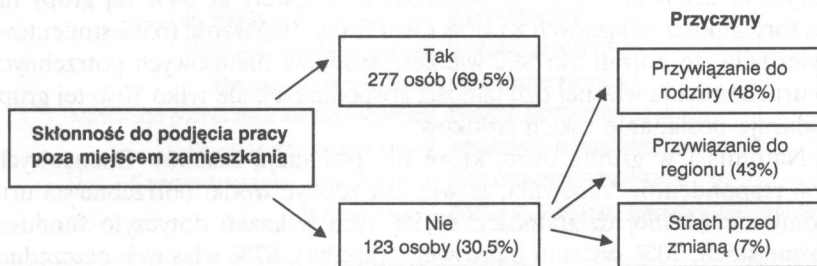
Na pytanie, czy studenci uważają siebie za osoby przedsiębiorcze, aż 81% z nich zaznaczyło, że tak. Sądzić można, że są to wiarygodne deklaracje, bowiem 77% badanej grupy podejmowało podczas trwania studiów różnego rodzaju prace, zarówno w czasie trwania roku akademickiego, jak i podczas wakacji. Szczegółowo prezentuje to rysunek nr 2.

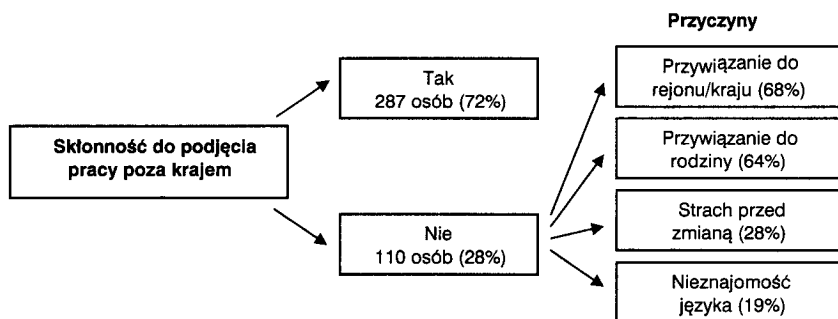
Rys. 2. Aktywność młodych ludzi w zakresie podejmowania pracy zarobkowej. Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

W dalszej części ankiety studenci odpowiadali na pytanie dotyczące ich aktywności poza podstawowymi zajęciami na uczelni (np. koła sportowe, naukowe, wolontariat itp.) Okazało się, że 55,5% z nich uważa, że jest w tym obszarze aktywnym. Zatem można byłoby sądzić, że trochę więcej niż połowa badanych potrafi godzić obowiązki związane ze studiowaniem z innymi zajęciami. Nawiązując do wcześniejszego akapitu, stwierdzić można, że młodzi ludzie oprócz wypełniania obowiązków studenckich angażują się na innych polach, w tym znajdują czas na pracę zarobkową.

Rysunki 3. i 4. przedstawiają szczegółowe wyniki badań dotyczące skłonności studentów do podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania, jak i poza granicami kraju. Zaprezentowane zostały także przyczyny decyzji negatywnych w tym obszarze.

Rys. 3. Skłonność do podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania. Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Rys. 4. Skłonność do podjęcia pracy poza krajem. Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Jak wynika z treści zawartych w rysunkach, prawie 70% osób objętych badaniem w celu podjęcia pracy gotowa jest zarówno zmienić dotychczasowe miejsce zamieszkania w kraju, jak i wyjechać za granicę. Natomiast wśród przyczyn powstrzymujących badanych studentów przed podjęciem takiej decyzji najczęściej wymieniano przywiązanie do rodziny.

Blok *Postawy wobec przedsiębiorczości* kończy pytanie o chęć założenia własnej działalności w sytuacji dobrej znajomości zasad otwierania własnej firmy. Aż 90% studentów odpowiedziało, że gdyby wiedziało, jak otworzyć własną działalność, zrobiłoby to, a 85% z nich zgodziło się z twierdzeniem, że założenie własnej firmy daje szansę zrobienia większych pieniędzy niż praca w innym przedsiębiorstwie.

Można tu pokusić się o następujący wniosek: jeżeli student będzie miał wiedzę na temat zakładania własnej firmy, to będzie skłonny do jej założenia.

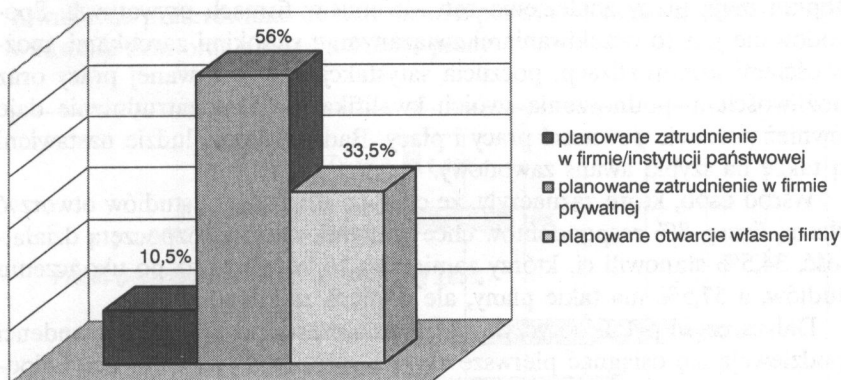
2.3. Zachowania przedsiębiorcze

Badanie zachowań przedsiębiorczych rozpoczęto od pytania dotyczącego pomysłu na założenie własnej firmy (rodzaju działalności). 55,5% badanej grupy odpowiedziało, że ma pomysł na własną firmę i zna cechy rynku, na którym ta działalność ma być prowadzona. Niestety aż 64% tej grupy nie zna formalności związanych z założeniem firmy. Większość (65% studentów) stwierdziła, że potrafi określić wielkość środków finansowych potrzebnych do uruchomienia własnej działalności gospodarczej, ale tylko 10% tej grupy deklaruje posiadanie takich środków.

Natomiast w grupie osób, które nie posiadają zasobów finansowych, 57% respondentów zapewnia, że wie, jak zdobyć środki potrzebne na uruchomienie własnej działalności. 98,5% tych wskazań dotyczyło funduszy europejskich, 70% systemu bankowego (kredyt), 67% własnych oszczędności, 31% pomocy od rodziny i 18% instytucji rządowych i samorządowych². Pozostali respondenci tej grupy, tj. 43%, nie wiedzieli, skąd mogą pozyskać środki finansowe na uruchomienie własnej działalności gospodarczej.

W grupie osób, które nie mają pomysłu na własną firmę, 54% zaznaczyło, że szuka pomysłu na własną działalność i większość z nich chciałaby, aby ktoś pomógł im w znalezieniu takiego pomysłu.

W dalszej części ankiety studenci odpowiadali na pytanie, gdzie docelowo zamierzają podjąć pracę po ukończeniu studiów. Rozkład odpowiedzi przedstawia wykres słupkowy.

Rys. 5. Plany podjęcia pracy po ukończeniu studiów. Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Główne powody dokonania powyższego wyboru prezentuje rysunek nr 6.³

Rys. 6. Przyczyny wyboru miejsca pracy po ukończeniu studiów wyższych. Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Analizując powyższe dane, można stwierdzić, że główne czynniki wpływające na decyzje studentów co do ich miejsca pracy po ukończeniu szkoły wyższej stanowią: wielkość zarobków, samorealizacja i satysfakcja z pracy, pewność zatrudnienia, możliwość podnoszenia kwalifikacji, nienormowany czas pracy oraz możliwość szybkiego awansu. Natomiast czynnik najmniej istotny to większy zakres obowiązków i odpowiedzialności – 6,5% wskazań.

Na podstawie powyższych informacji nasunąć może się następująca interpretacja wyników badań: studenci po skończeniu studiów w przeważającym stopniu mają plany znalezienia zatrudnienia w firmach prywatnych. Spowodowane jest to oczekiwaniami związanymi z wysokimi zarobkami, możliwościami samorealizacji, poczucia satysfakcji z wykonywanej pracy oraz możliwościami podnoszenia swoich kwalifikacji. Takie zatrudnienie daje również poczucie pewności pracy i płacy. Badani młodzi ludzie nastawieni są także na szybki awans zawodowy.

Wśród osób, które zaznaczyły, że chcą po ukończeniu studiów otworzyć własną firmę, 8% respondentów chce kontynuować już rozpoczętą działalność, 34,5% stanowili ci, którzy zamierzają to zrobić zaraz po ukończeniu studiów, a 57,5% ma takie plany, ale dopiero za kilka lat.

Dalsza część pytań dotyczyła określenia czasu, po którym respondenci spodziewają się osiągnąć pierwsze zyski z rozpoczętej działalności. Odpowiedź „od razu” zaznaczyło 20% studentów tej grupy, „po pół roku” 39% respondentów, „po roku” 28% badanej części grupy, a „po kilku latach” 13% studentów.

Wśród badanych 53% zakłada w swojej działalności możliwość porażki (bankructwa), ale prawie 87% skłonnych jest całkowicie zaangażować się w pracę zawodową. Natomiast 34% z nich chce prowadzić firmę samodzielnie i również dla 34% ta kwestia nie ma znaczenia, a 32% ma zamiar wejść w spółkę z innymi osobami.

Wynika z tego, że studenci są świadomi konsekwencji, jakie towarzyszą prowadzeniu samodzielnej działalności. Zdają sobie sprawę z ewentualnych trudności. Mimo to deklarują chęć całkowitego poświęcenia się obowiązkowi zawodowemu. Niewątpliwie motorem działań są oczekiwania związane z szybkim osiągnięciem pierwszych zysków.

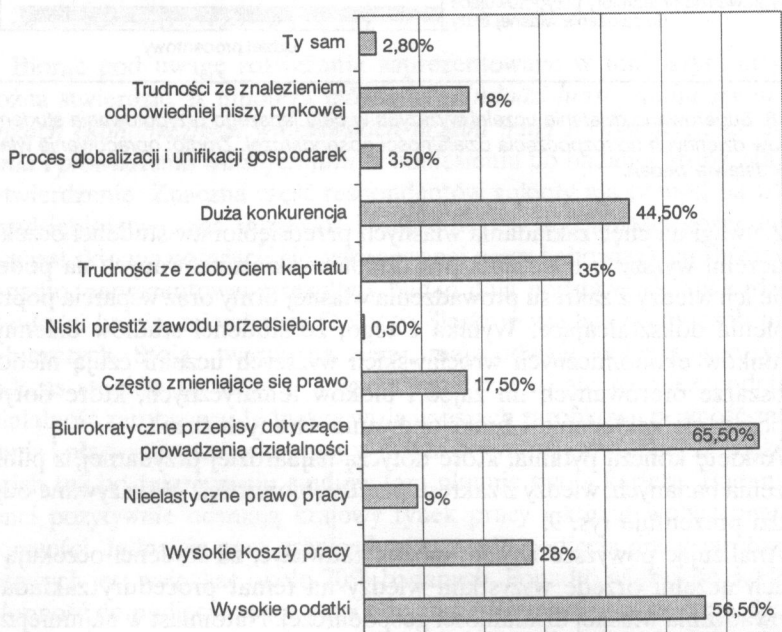
2.4. Ocena rynku pracy i klimatu wobec przedsiębiorczości

Wśród najczęściej wymienianych przeszkód w prowadzeniu działalności gospodarczej wymienione zostały przede wszystkim: biurokratyczne przepisy, wysokie podatki, duża konkurencja czy trudności ze zdobyciem kapitału. Bardzo nieliczni wskazują na niski prestiż statusu przedsiębiorcy oraz niską ocenę swoich predyspozycji do bycia przedsiębiorcą. Szczegółowe wyniki badań ilustruje rysunek nr 7⁴.

65% osób objętych badaniem zakreśliło odpowiedź, że działania samorządów, państwa i innych instytucji nie sprzyjają rozwojowi przedsiębiorczości. Natomiast połowa respondentów stwierdziła, że sytuacja na rynku

pracy zachęca do zakładania własnych firm. Większość z nich, prawie 94%, odpowiedziało, że zamieszkanie w dużym mieście daje łatwiejszy start w życiu zawodowym, mniej problemów jest tu ze znalezieniem pracy oraz założeniem i prowadzeniem własnej firmy.

W związku z powyższym nasuwa się stwierdzenie, że młodzi ludzie Dolnego Śląska pozytywnie oceniają klimat wobec przedsiębiorczości, mają świadomość ewentualnych trudności, ale chcą też stawić im czoła i mają wolę zakładania i prowadzenia własnej działalności. Wyniki badań wskazują również na preferowanie dużych miast z punktu widzenia zakładania i prowadzenia firm oraz szukania miejsc pracy.

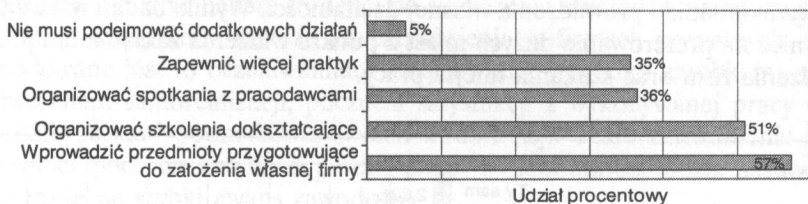

Rys. 7. Przeszkody w prowadzeniu działalności gospodarczej. Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

2.5. Ocena systemu edukacji w odniesieniu do kreowania postaw przedsiębiorczych

W przeprowadzonym badaniu ankietowym 63% badanych osób odpowiedziało, że system edukacji wpływa pozytywnie na kreowanie postaw przedsiębiorczych i 89% zaznaczyło, że wybrane przez nich studia i kierunek dają możliwość znalezienia pracy. Natomiast jeżeli chodzi o umiejętności nabyte w czasie studiów i ich wykorzystywanie w działalności gospodarczej, odpowiedź

tak zaznaczyło 21% badanych, w dużej części 4,5% respondentów, w niewielkim stopniu 36% studentów i odpowiedź nie przydadzą się zaznaczyło zaledwie 1,5% badanych studentów. Rysunek nr 8 ilustruje sugerowane działania, jakie powinna podjąć uczelnia wyższa, aby lepiej przygotować studentów do podjęcia własnej działalności gospodarczej⁵.

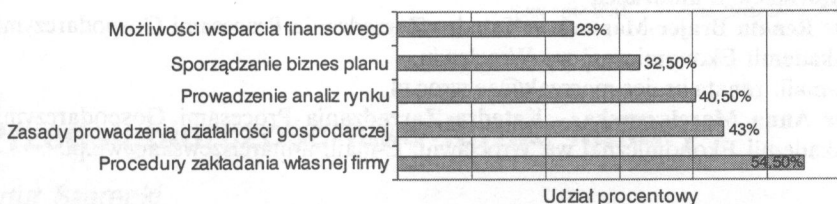

Rys. 8. Sugerowane działania uczelni wyższych w celu lepszego przygotowania studentów studiów dziennych do rozpoczęcia działalności gospodarczej. Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Z uwagi na chęć zakładania własnych przedsiębiorstw studenci oczekują od uczelni wyższych nauczania przedmiotów ukierunkowanych na podniesienie ich wiedzy z zakresu prowadzenia własnej firmy oraz wsparcia poprzez szkolenia dokształcające. Wynika z tego, że studenci studiów dziennych kierunków ekonomicznych wrocławskich wyższych uczelni czują niedosyt w obszarze oferowanych im zajęć i bloków tematycznych, które dotyczą bezpośrednio zakładania i funkcjonowania własnych firm.

Ankietę kończą pytania, które dotyczą najbardziej przydatnej, z punktu widzenia badanych, wiedzy z zakresu przedsiębiorczości⁶. Wskazywane odpowiedzi prezentuje rys. 9.

Analizując powyższe wyniki, można zauważyć, że studenci oczekują od swoich uczelni przede wszystkim wiedzy na temat procedury zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Natomiast w najmniejszym zakresie zainteresowani są informacjami, w jaki sposób uzyskać wsparcie finansowe na założenie własnej firmy. Koresponduje to z wcześniejszymi zapewnieniami respondentów, bowiem w odpowiedzi na pytanie, jak zdobyć kapitał na uruchomienie własnej działalności, większość badanych twierdziła, że są jej znane potencjalne źródła finansowania działalności gospodarczej. Nasuwa się tu następujące spostrzeżenie: system edukacji wpływa pozytywnie na przedsiębiorczość młodych ludzi, ale zakres i formy nauczania wymagają rozszerzenia i udoskonalenia.

Rys. 9. Wiedza z zakresu przedsiębiorczości, zdaniem badanych, najbardziej przydatna studentom studiów dziennych. Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

3. Podsumowanie

Biorąc pod uwagę rozważania zaprezentowane w niniejszym artykule można stwierdzić, iż hipoteza mówiąca, że *młodzi ludzie studiujący na kierunkach ekonomicznych wrocławskich uczelni mają predyspozycje do zakładania i prowadzenia własnych firm* w odniesieniu do badanej grupy znajduje potwierdzenie. Znaczna część respondentów ankiety ma pomysły na własne przedsiębiorstwo, zna możliwości finansowania działalności gospodarczej oraz jest skłonna poświęcić się wykonywanej pracy i obowiązkom służbowym. Ponadto, zaprezentowane rezultaty badań dają podstawę do stwierdzenia, że młodzi ludzie, mieszkańcy Dolnego Śląska posiadają cechy osób przedsiębiorczych. Stoją „twardo na ziemi, mają odwagę podejmować ryzyko, podczas studiów są aktywni w życiu społecznym, ale również podejmują działalność zarobkową. Jednakże wizja wyższych zarobków i pewność zatrudnienia i płacy przy podjęciu pracy w firmie prywatnej powoduje, że większość z nich tuż po zakończeniu studiów tam planuje swoją karierę. Badani studenci pozytywnie oceniają krajowy rynek pracy i klimat wobec przedsiębiorczości. Jednakże poza granice kraju, w celu podjęcia pracy zarobkowej, gotowych jest wyjechać około 70% badanych. Ponadto większość deklaruje skłonność do podjęcia pracy poza dotychczasowym miejscem zamieszkania, mając na myśli większe miasto w Polsce. Młodzi ludzie z Dolnego Śląska postrzegają pozytywnie wpływ systemu edukacyjnego na postawy przedsiębiorcze, ale czują niedosyt w zakresie oferowanych im zajęć, bloków tematycznych oraz form nauczania.

Reasumując, należy podkreślić, że przeprowadzone badania nie miały charakteru reprezentatywnego, z tego też powodu weryfikacja hipotezy, jak i sformułowane wnioski odnoszą się jedynie do badanej zbiorowości.

Informacje o autorkach

Dr Renata Brajer-Marczak – Katedra Zarządzania Procesami Gospodarczymi Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.

E-mail: renata.brajer-marczak@ae.wroc.pl.

Dr Anna Marciszewska – Katedra Zarządzania Procesami Gospodarczymi Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. E-mail: a-marciszewska@wp.pl.

Przypisy

- ¹ Kwestionariusz, którym posługiwały się autorki artykułu, został opracowany w ramach SES 2006 – Międzynarodowe Badania Studentów Studiów Dziennych. Inicjatorem projektu był Zespół Naukowo-Badawczy „Przedsiębiorczość”, składający się z pracowników naukowych Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego; koordynator: dr Tomasz Bernet. Za zgodą autorów kwestionariusz ankiety pozyskany został z ogólnie dostępnej strony internetowej.
- ² Badani mieli możliwość zakreślenia maksymalnie dwóch odpowiedzi.
- ³ Badani mieli możliwość zakreślenia maksymalnie trzech odpowiedzi.
- ⁴ Badani mogli zakreślić maksymalnie trzy odpowiedzi.
- ⁵ Badani mogli zaznaczyć maksymalnie dwie odpowiedzi.
- ⁶ Badani mogli zaznaczyć maksymalnie dwie odpowiedzi.

Bibliografia

- Drucker, P. F. 1992. *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, Warszawa: PWE.
- Gruszecki, T. 2002. *Współczesne teorie przedsiębiorstwa*, Warszawa: PWN.
- Schumpeter, J. 1960. *Teoria rozwoju gospodarczego*, Warszawa: PWN.
- Strużycki, M. 2002. *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem. Uwarunkowania europejskie*, Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Wyrzykowski, W. 2007. Podatkowe uwarunkowania przedsiębiorczości w Polsce. w: Bieliński J. i M. Czerwiński (red.) *Uwarunkowania realizacji celów Strategii Lizbońskiej w polskiej gospodarce*. Gdańsk: Wydawnictwo ODDK.